

30 år i tannlegehistoriens tjeneste:

Fra tråkkebor til flodhesttenner

Under ledelse av primus motor Knut Meyer jobber fire menn og én kvinne utrettelig for fremtiden ved å bevare fortiden.

De fem utgjør Bergen Tannlegeforenings museumskomité, og de skjøtter sine verv på livstid.

– Det er da en selvfølgelig oppgave for en akademisk institusjon å ta vare på det første utstyret man tok i bruk!

Knut Meyer slår oppgitt ut med armene. Vi står i foajeen til Institutt for klinisk odontologi i Bergen. Foran oss er en utstilling av tannbehandlingsutstyr fra 1962, komplett med stol, skyllefontene og instrumenter.

– Dette er det opprinnelige utstyret vi startet med på tannlegeskolen her i Bergen. Jeg huket tak i det siste, resten ble gitt til Afrika som u-hjelp. Om ikke lenge skal det bygges et nytt tannlegebygg i Årstadveien. Senest i forrige uke var jeg i kontakt med plankomiteen for å sikre at de to utstillingene vi har her blir med over til det nye bygget. Etter mitt skjønn burde de få en prominent plassering. Men det er kamp om plassen.

Han kikker kamplystent på meg gjennom brillerglassene. Plankomiteen har ikke hørt det siste ordet i denne saken. På langt nær.

– Vi har også en flott utstilling i etasjen under! Det store smilet er på plass igjen, og vi begir oss nedover trappene. På veien blir han flere ganger stoppet av tidligere kolleger. Knut Meyer, spesialist i tannkjøttssykdommer, har vært lærer på odontologen i nesten 40 år. Mange vil hilse på og slå av en prat. I de timene vi har tilbrakt sammen denne ikke altfor regntunge dagen

i mars, har jeg fått et innblikk i ekte lidenskap for historie. Gjennom utrettelig innsats de siste 30 årene har Bergen Tannlegeforening med museumskomiteen i spissen bygget opp en utstilling som til sammen dekker perioden 1890–1962. Foruten Knut Meyer består komiteen av Ivar Hoff, Arne Steen-Hansen, Gunvor Bentung Lygre og Erik G. Lien. I år kan de feire 30-årsjubileum, uten at noen av dem har tenkt å hvile på sine laurbær av den grunn.

BEGYNNELSEN I GAMLE BERGEN •

Året er 1977. I Bergen brygger det opp til konflikt mellom offentlige og privatpraktiserende tannleger. Knut Meyer er formann i tannlegeforeningen. Han underviser på odontologen, og driver privatpraksis. Han har en fot i begge leire og samarbeider heldigvis godt med fylkestannlegen. Etter hvert roer gemyttene seg. Men Meyer vil skape noe som kan forene i fremtiden. Hva med et tannlegemuseum? På Bergen tannlegeforenings styremøte i mai blir det fremmet forslag om å inngå et samarbeid med Gamle Bergen Museum. I oktober samme år oppnevnes en museumskomité. Bare to år senere, 11.mai 1979, åpner museet dørene.

– Her på Gamle Bergen Bymuseum viser vi to tannlegekontor fra perioden 1890–1920, forklarer Meyer, idet vi låser oss inn i huset opprinnelig plassert i Strandgaten 138. Museet åpner ikke før i mai, det meste av møbler er dekket av hvite laken. Forsiktig fjerner han ett av dem og åpenbarer en elegant tannlegestol trukket i plysj.

– Som du ser er kontoret plassert midt i tannlegens egen stue. Tråbore-

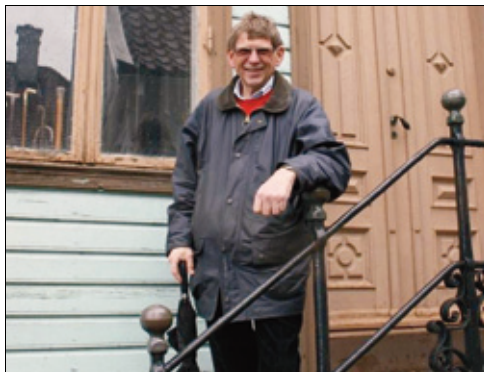
Jacob Aall-Moes eksamensarbeid fra 1862. Foto: privat.

maskinen er fra 1870-årene, og skyllefontenen i dragestil. Flott, hva?

Idet flere laken forsvinner, kommer tannlegens kontor eller gjerne stue til syne, slik den ville sett ut på 1890-tallet. Rommet og interiøret er holdt i jugendstil. Her finnes en mengde detaljer og et utall tenger; pelikanen er representert, det samme er tannøkkel.

– Utstyret som du ser her kunne like gjerne vært brukt i dag. Det meste er utsøkt håndverk og kunnskapen om tannsykdommer og de praktiske ferdighetene er helt på høyde med det vi kan prestere i dag. Dog fantes ikke innlagt strøm og vann, så alt var tungvint og hygienen slett ikke god. Og behandlingen var smertefull. Halvparten hadde ikke råd til bedøvelse, eller fyllinger for den saks skyld. En fylling med amalgam kostet en krone, gull to kroner. Mange tenner som kunne vært reddet ble trukket, uten bedøvelse, for å spare penger.

MODERNISERING • På begynnelsen av 1900-tallet får tannlegekontoret innlagt vann, og den elektriske boremaskinen blir introdusert. Hygienen blir betraktelig bedre. Tannlegen selv

Over: Ildsjelen Knut Meyer på kontoret i studiemagasinet. Under: Meyer på trappen utenfor huset til tannlegen i Gamle Bergen (Bergen Bymuseum).

byter ut sjaketten med hvit frakk. Den store Bergensbrannen i 1916 ødela nesten samtlige tannlegepraksiser, men museumskomiteen har klart å skaffe til veie et komplett tannlegestyr fra perioden. I dette tidsrommet begynner tannlegene også å benytte seg av røntgen.

– Røntgenutstyret som er utstilt for denne perioden er fra 1920. Dette fikk vi, etter tøffe forhandlinger, fra en tannlege som fremdeles brukte det i 1983! Etter mye frem og tilbake klarte vi å få til et bytte mot utstyr fra 1938. Statens Strålevern hadde på dette tidspunktet også begynt å fatte

interesse for tannlegen og røntgenutstyret hans, ler Meyer.

– Utstillingene på Gamle Bergen er en kjempesuksess! Alle synes det er spennende å oppleve disse autentiske tannlegekontorene fra en annen tid.

HIPPOPOTAMUS • Ikke langt fra utstillingene på Bergen Bymuseum leier tannlegeforeningen et studiemagasin hvor Meyer har et lite kontor. Huset ellers er fullt av gammelt tannlegestyr som ikke er på utstilling. Her oppbevares også selve juvelen i samlingen; Jacob Aall-Moes eksamensarbeid fra 1862, et praktfullt gebiss.

– Tannprotesen er fremstilt i metall med fjærarrangement på sidene. Protesetennene er skåret av flodhesttenner. Nåtidens tannleger har neppe ferdigheter til å kunne utføre et lignende arbeid, sier Meyer. Ikke uten en viss ærefrykt.

– Men gebisset ville nok være helt forferdelig å bruke, legger han til.

SKOLETANNKLINIKKEN • Museumskomiteen har også klart å bygge opp en utstilling på den gamle latinskolen.

– Når Bergen Skolemuseum ble til for ikke så mange år siden, sa jeg at her må vi selvfølgelig ha en skoletannkli-

nikk. Tilfellet ville at Nygård skole i 1929 bygde en stor skoletannklinikk med det mest moderne utstyret som kunne skaffes. Alt utstyret ble fotografert og på den måten kunne det gjen-skapes nøyaktig. Her presenterer vi også Sigurd Henrichsens tannhelseundersøkelse fra Bergen gjennomført i 1896, den første noensinne i Norge. Over 1 000 barn var med på undersøkelsen som ble presentert i Tidende to år senere. Undersøkelsen dokumenterte behovet for behandling av skolebarn og var viktig for at Bergen fikk sin første skoletannklinikk i 1912.

Tilbake på Det odontologiske fakultet. Vi står foran dagens siste utstilling, tidstypisk fra

30-tallet, med sjakkkrutet gulvbelegg og stol i sort skinn. Art Deco. Meyer blir ivrig.

– Jeg var på et kurs for forskere i Kuopio i Finland. Der var det en tannlegeskoole med fantastisk finsk arkitektur, nyyydelig, og midt i hadde de satt en sånn stol, pang rett ned, det var altså så flott, du kan ikke få større kontraster! Da tenkte jeg det må vi gjøre her også. Så da Tannlegeforeningen i Bergen var 100 år i 1991, samlet vi sammen det vi hadde av utstyr og fikk laget denne utstillingen. Og solen! Er den ikke flott? Mange husker akkurat den fra 30-tallet.

Der vi står og beundrer dette vakre tablået, kommer professor Sølve Hellem ved Institutt for klinisk odontologi bort til oss. Kunne museumskomiteen være interessert i noe gammelt utstyr som skal skiftes ut? De to forsvinner inn en dør, og minutter etterpå kommer Knut Meyer tilbake. Han er strålende fornøyd med fangsten; et narkoseapparat fra da tannlegeskolen åpnet i 1962. Enda en bit av odontologiens historie i Norge er bevart for fremtiden.

Tekst og foto: Tone Elise Eng Galåen